

INSPIRATIONS- MATERIALE TIL GRUNDSKOLE OG FRITIDSTILBUD

Indhold

Introduktion	3
Måder at være uenige eller enige på (indskoling).....	6
Dilemmahistorier (indskoling, fritidstilbud)	12
Dramaøvelse: Bevægelser (indskoling, mellemtrin, udskoling, fritidstilbud)	16
Dilemmaøvelse med perspektivskifte: "Rundt om bordet" (udskoling, fritidstilbud)	19
Bilag 1. Positioner	24
Aktiv lytning og bevidning af en dilemmafyldt oplevelse (mellemtrin, udskoling, fritidstilbud)	25
Bilag 1. Rammer for øvelsen	31
Bilag 2. Roller.....	32
Bilag 3. Inspiration til interviewspørgsmål	35
Social kontrol og kritisk tænkning (udskoling)	36
Hvem har ansvaret? (udskoling)	39
Sociale forpligtelser og pres (udskoling)	41
Tag del i online debatkultur (udskoling, fritidstilbud)	44
Bilag 1. Konflikttrappen	49
Bilag 2. Case 1: To piger chatter.....	50
Bilag 3. Case 2: Tweet af Lars Løkke Rasmussen.....	51
Bilag 4. Case 3: Hvad tænker folk om dette?	52
Bilag 5. Case 4: Mobbeprofil på Instagram.....	53

Introduktion

På tværs af skole- og fritidsområdet er der et stigende behov for at rette fokus mod arbejdet med demokrati i børne- og ungdomshøjde. Udvikling af demokrati kræver, at børn og unge aktivt deltager og engageres i det omgivende samfund.

Inspirationsmaterialet er et bidrag til det daglige arbejde med demokrati og medborgerskab og giver inspiration til, hvordan du som lærer og pædagogisk personale kan arbejde med at forberede børn og unge til at deltage aktivt i demokratiske fællesskaber.

Materialet består af øvelser og redskaber, der understøtter arbejdet med at undersøge og reflektere over temaerne: 1) demokratisk deltagelse, 2) medborgerskab, 3) stærke fællesskaber, 4) kritisk tænkning og 5) kontroversielle emner.

Aktiviteterne er delt op i to overordnede tematikker:

- 1) Uenighedsfællesskaber
- 2) Digitalt medborgerskab

Grundskolerne skal "forberede eleverne til deltagelse, medansvar, rettigheder og pligter i et samfund med frihed og folkestyre" (Folkeskoleloven § 1, stk. 3). Det samme gælder på fritidsområdet, hvor fritidstilbud skal "bidrage til at udvikle børns selvstændighed, evne til at indgå i forpligtende fællesskaber samt samhørighed med og integration i det danske samfund" (Dagtilbudsloven § 45, stk. 4).

Gennem et praksisrettet fokus på *uenighedsfællesskaber* og *digitalt medborgerskab* har materialet således til formål at inspirere til, hvordan du som lærer og pædagogisk personale kan arbejde med en opbyggende demokratisk indsats, så alle børn og unge har mulighed for at indtage en plads i demokratiske fællesskaber.

Aktiviteter med fokus på uenighedsfællesskaber

I dette materiale introduceres begrebet uenighedsfællesskaber, som ifølge den norske religionssociolog, Lars Laird Iversen (2016), er en nødvendig måde at tænke og udvikle fællesskaber på i et demokratisk samfund. Uenighedsfællesskaber handler om at kunne indgå i konstruktive konfliktløsninger og handle demokratisk, også når man er uenige.

Aktiviteterne med fokus på uenighedsfællesskaber har til formål dels at træne børn og unge i at reflektere over deres sociale og etiske forpligtelser og dels at træne dem i at håndtere situationer, hvor de er uenige med deres kammerater.

Aktiviteterne til indskolingen tager udgangspunkt i krop og bevægelse og æstetiske læreprocesser, hvor der på mellemtrin og udskoling i højere grad er fokus på reflektive samtaler.

Nogle af aktiviteterne kan tilpasses og bruges i sammenhænge, hvor der er fokus på udvikling af medarbejdernes egne kompetencer og refleksivitet i forhold til uenighedsfællesskaber.

Oversigt over aktiviteter med fokus på uenighedsfællesskaber

- Måder at være uenige eller enige på (indskoling)
- Dilemmahistorier (indskoling og fritidstilbud)
- Dramaøvelse: Bevægelser (indskoling, mellemtrin, udskoling og fritidstilbud)
- Dilemmaøvelse med perspektivskifte: Rundt om bordet (udskoling og fritidstilbud)
- Aktiv lytning og bevidning af en dilemmafyldt oplevelse (mellemtrin, udskoling og fritidstilbud)
- Social kontrol og kritisk tænkning (udskoling)
- Hvem har ansvaret? (udskoling)
- Sociale forpligtelser og pres (udskoling)

Aktiviteter med fokus på digitalt medborgerskab

Børn og unge bruger dagligt sociale medier. Her møder de både positive og negative påvirkninger, som de ikke nødvendigvis har redskaberne til at håndtere. Dette inspirationsmateriale motiverer til aktivt at reflektere over egen adfærd og holdninger, ligesom det støtter børn og unge til at styrke deres kritiske sans, når de bruger sociale medier.

Aktiviteterne med fokus på digitalt medborgerskab har til formål at træne børn og unge i ansvarlig opførsel online ved at "oversætte" online-relationer og adfærd til fysiske situationer. På den måde opnår eleverne større forståelse for, at selvom man ikke står "ansigt til ansigt", har ens online-adfærd konsekvenser.

Aktiviteterne skal bidrage til at underbygge både refleksive og kropslige erkendelser, der vedrører demokratisk adfærd online.

Oversigt over aktiviteter med fokus på digitalt medborgerskab

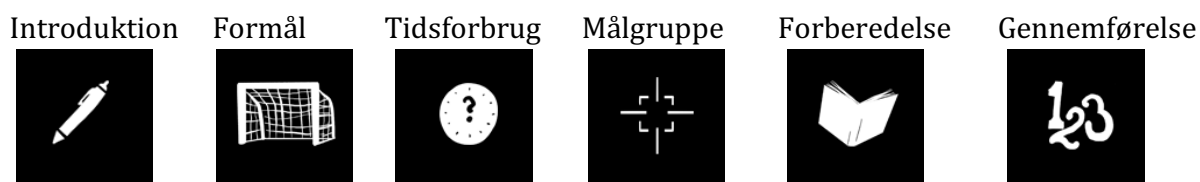
- Tag del i online debatkultur (udskoling, men kan tilpasses andre klassetrin)
  - Øvelse 1: *Ansigtsløs kommunikation*
  - Øvelse 2: *Online konflikter*

Samlet set har inspirationsmaterialet til formål at inspirere til, hvordan der kan arbejdes med opbyggende demokratiske indsatser på skoler og i fritidstilbud, så alle børn og unge har mulighed for at deltage i fællesskabet.

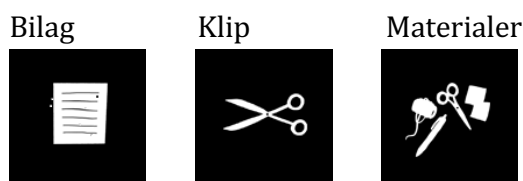
Læsevejledning

Alle aktiviteter og øvelser er beskrevet med formål og indhold, så den enkelte skole eller det enkelte fritidstilbud selv kan forberede et forløb og anvende øvelserne tilpasset den specifikke børne- og ungegruppe. Aktiviteter og øvelser kan med fordel afprøves i medarbejdergruppen, inden de bruges med børnene.

Gennem materialet er nedenstående ikoner indsat for at guide din læsning. Ikonerne præsenterer de forskellige faser, som hver øvelse er bygget op omkring.

Derudover vil du i nogle øvelser også støde på ikonerne herunder:

Referencer

Folkeskoleloven, Undervisningsministeriet (2017).

Dagtilbudsloven, Undervisningsministeriet (2016).

Iversen, L.L. (2016): *Uenighetsfelleskap – en inkluderende innfallsvinkel til medborgerskap*. I

Dembra. Faglige perspektiver på demokrati og forebygging av gruppefiendtlighet i skolen. Oslo: Senter for studier av Holocaust.

Måder at være uenige eller enige på

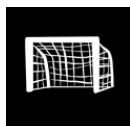

I denne øvelse skal eleverne lege med svære ord. De skal få kendskab til, smage på, undersøge, skille sammensatte ord ad og kende de enkelte dele, for så at samle dem igen.

Øvelsen indeholder en introduktion til ordet 'Uenighedsfællesskaber' efterfulgt af en tegneaktivitet samt to forslag til andre kreative aktiviteter, som kan bruges til at arbejde med ord.

Med afsæt i din elevgruppe kan du tilpasse øvelsen ved fx at starte med at skille ordene 'enighed', 'uenighed' eller 'fællesskab' ad for dernæst at sætte dem sammen.

Formål

Eleverne skal gennem øvelsen opnå begyndende kendskab og bevidsthed om måder at være enige og uenige på. Her er fokus på sprog, da måden, som sprog og ord bruges på, er med til at skabe den virkelighed, vi udvikler os i.

Målgruppe og fag

Elever i indskoling i faget dansk.

Øvelsen er beregnet til en hel klasse, hvor hensigten er, at eleverne får input fra alle i klassen. Den kan også laves i mindre hold, hvor der er mulighed for mere taletid til den enkelte elev.

Tidsforbrug

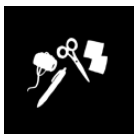
2 x 45 minutter.

I nogle klasser vil det være en god idé at tage øvelsen i mindre bidder og dermed afpasse tiden.

Forberedelse

Læs opgaven grundigt igennem.
Find brain breaks.

Materialer:

Tavle, pen, papir og skrive- og tegneredskaber til eleverne.

Lokale:

Almindeligt klasselokale med borde i gruppeopstilling, så eleverne kan reflektere med hinanden undervejs.

Gennemførelse

Lærer eller pædagogisk personale tilpasser sværhedsgraden ud fra sit kendskab til børnegruppen. Tilgangen til at undersøge ordet er legende, undrende og spørgende.

Det kan være en fordel at lægge små brain breaks ind undervejs efterfulgt af ultrakorte opsamlinger.

Det, som er skrevet i *kursiv*, er forslag til, hvad læreren eller det pædagogiske personale kan sige til eleverne:

- Uddel papir, så eleverne kan skrive eller tegne. Undgå en masse farver, som forstyrrer, i første omgang.
- Stemmeføring er vigtig her, idet den er med til at fange elevernes interesse og vække deres nysgerrighed, så 'gå lidt i rolle': *Nu skal I se, hvor mange bogstaver jeg kan lave et ord ud af.*
- 'Uenighedsfællesskaber' skrives på tavlen (så lavt, at eleverne kan nå op og tælle bogstaver) (21 bogstaver): *Hvor mange bogstaver er der?*
- *Er der nogen, der kan læse ordet?* (Det er der sikkert ikke, men det er ikke pointen. Pointen er, at vi nu – i vores fællesskab – har et langt sammensat ord, som vi skal undersøge.)
- *Hvilket bogstav begynder ordet med? U! Kender vi andre ord, der begynder med U?* (Der kommer sikkert forslag som ugle, ubåd og andre ord, som findes på u-plakaten i klassens alfabetrække. Ordene er jo rigtige, men i denne sammenhæng interesserer vi os for ord, hvor begyndelses-u betyder 'ikke'!) Også opfundne ord, som for eksempel uglad godkendes, for her bliver det tydeligt, at 'U' i denne sammenhæng betyder 'ikke'. *U = ikke, ej, nej, nix, mv.*
- *Enig – hvad betyder det?* Elevernes eksempler. Støtte: *Hvornår er man enig om noget? Er I altid enige? Hvad er det godt at være enige om?*

- *Enighed – kan vi nå til enighed? Hvad betyder det? Elevernes eksempler og eventuelt en forklaring.*
- *Fælles – hvad betyder det? Elevforslag.*
- *Fællesskab – betydning? Elevforslag.*
- *Ordet samles igen del for del – hvad betyder det? Uenighedsfællesskab.*

Ud fra klassens opsamling af betydningen af det samlede ord bevæges samtalen over i, hvordan et uenighedsfællesskab kan se ud. Dette sker gennem en tegneaktivitet. Tegneaktiviteten er lagt ind her for at sikre den vekselvirkning af metoder, som er vigtig for, at de yngste elever holder koncentrationen.

- *Lav en tegning, hvor man kan se, hvordan et uenighedsfællesskab ser ud.*
- *Eleverne præsenterer deres tegninger.*

Vurder, hvordan elevpræsentationerne skal foregå (ikke alle elever skal præsentere i samme lektion, da det tager for lang tid).

Vær opmærksom på, at elevernes fortælling om deres tegninger åbner muligheder for nye perspektiver i forståelsen af ordet uenighedsfællesskaber.

Forslag til spørgsmål i plenumopsamlingen:

Hvornår er det fint at være uenige?

Hvornår er det meget upraktisk at være uenige med hinanden? (fx lege med regler, spil mv.)

Hvordan kan man lege sammen, når man er uenige om noget?

Hvordan kan man være uenige uden at blive/være uvenner?

Hvad gør dig meget sur?

Hvad tænker du, at andre bliver sure over?

Hvornår bliver I mest uvenner?

Hvis du skal blive gode venner igen, hvad gør du så?

Hvad tror du, de andre tænker, når du bliver meget sur?

Hvad tænker du selv, når andre bliver meget sure?

Forslag til kreativ aktivitet, hvor eleverne i praksis skal bruge de strategier, som de har fundet frem til i den foregående aktivitet:

Eleverne skal samarbejde om at bygge noget. Det stiller krav til deres evne til at kunne drøfte, bøje af, holde fast og gå på kompromis. Støt eleverne i at bruge strategier fra foregående øvelse.

- *Nu skal I 4 og 4 ud og bygge noget i fællesskab i sandkassen (eller af Lego, lave en fælles tegning eller lignende).*
- *Prøv at lægge mærke til, hvornår I er uenige, og om I kan få bygget/lavet noget, selvom I mener noget forskelligt – det er rigtigt svært. Prøv at bruge nogle af de løsninger, vi lige har talt om.*

Øvelsen afsluttes eventuelt med en udstilling, hvor eleverne fortæller om gruppens proces.

Opfølgning

Hos de yngste elever er repetition og gentagelser en vigtig faktor i deres læringsprocesser. Derfor er det efterfølgende godt at følge op i forskellige situationer og tale om, hvordan vi får et fællesskab, hvor man godt kan mene noget forskelligt og alligevel lege og arbejde sammen.

Formålet med **de tre ekstra øvelser** er at genkalde og genskabe de refleksioner, som den enkelte elev og gruppen oplevede under tilegnelsen af ordet **uenighedsfællesskaber**.

Ekstra øvelse 1:

Øvelsen er en kreativ aktivitet. Ved at få ordet **uenighedsfællesskaber** (i helhed) "i hænderne" – dvs. selv skabe delene og herefter igen samle ordet – er det hensigten, at den enkelte elev genkalder sig drøftelser og tanker fra det første arbejde med ordet.

Forberedelse: Kendskab til foregående øvelse. Print af ordet.

Tidsramme: 45 minutter.

Materialer: Ordet 'uenighedsfællesskab' skrevet med store typer (et ord til hver elev), A3-papir, sakse til alle elever, limstifter, farveblyanter.

Beskrivelse:

- Eleverne sidder ved borde og gerne i grupper, så de kan hjælpe hinanden og samtale under arbejdet.

- Hver elev får en strimmel med ordet 'uenighedsfællesskaber' på, en saks og et A3-papir. Vent evt. med at dele A3-papir ud – det kan eleven hente, når vedkommende skal bruge det.
- Hver gruppe får farveblyanter og limstift.
- Gennemgå kort, hvordan klassen delte ordet op, da der sidst blev arbejdet med det. Skriv på tavlen, så eleverne har noget at kigge efter (se foregående øvelse).

Instruktion:

- *Klip ordet i stykker, så I har de samme dele, som vist på tavlen (= u, enig, heds, fællesskaber – 'enig' og 'heds' sættes sammen, men skal først skilles ad for at få 'enig' til at stå alene).*
- *Farv delene i forskellige farver.*
- *Saml ordet igen, og lim det fast på A3-papir.*
- *Tegn en tegning, som viser, hvad uenighedsfællesskaber er.*

Tegningerne hænges op i klassen som udstilling.

Ekstra øvelse 2:

Øvelsen er en kropslig aktivitet. Ved at bruge kroppen til at forstå ordet **uenighedsfællesskaber**, er det hensigten, at eleverne hver for sig og sammen opnår en anden dimension af deres forståelse og opfattelse af ordet.

Forberedelse: Gennemlæs instruktionen. Hav kamera klar.

Tidsramme: 20-40 minutter.

Materialer: Kamera.

Beskrivelse:

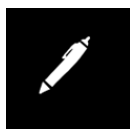
- Eleverne opdeles i grupper på 5-6 elever.
- Halvdelen af grupperne bygger kropsskulpturer, som illustrerer uenighed.
- Den anden halvdel bygger kropsskulpturer, som illustrerer enighed.
- Reglen er, at skulpturen skal hænge sammen, dvs. at alle skal være i berøring med skulpturen. Brug gerne rigelig ansigtsmimik.
- Husk at tage billeder og se dem sammen bagefter.

Øvelsen kan evt. indledes med en dramaopvarmning, så eleverne får en fornemmelse af, hvad det vil sige at "gå i rolle":

- *Gå rundt mellem hinanden (lærer går selv med) – man må ikke røre ved hinanden, man må ikke løbe...*
- *Gå nu, som om du har en tung rygsæk på..., gå almindeligt...*
- *Gå med glæde i kroppen..., gå almindeligt...*
- *Frys (=stå helt stille) og lav en sur grimasse..., gå igen...*
- *Gå, som om dine ben vejer 100 kg..., gå almindeligt...*
- *Frys og lav en forbavset grimasse...*

Find på flere eller stop opvarmningen her, og gå over til øvelsen.

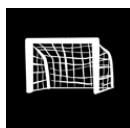
Dilemmahistorier

Når børn i velfærdssamfundet ikke har samme muligheder for oplevelser, ferier, ting, legetøj, mobiltelefoner og andet elektronisk udstyr mv., giver det nogle gange anledning til udelukkelse fra fællesskabet. I denne øvelse skal eleverne arbejde med dilemmaer i relation til fattigdom i Danmark.

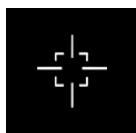
Øvelsen indeholder forslag til andre dilemmaer, som man kan arbejde med ud fra den skabelon, der introduceres herunder.

Formål

Formålet med øvelsen er at træne elevernes kritiske tænkning i forhold til emnet fattigdom, som af nogle vil blive opfattet som kontroversielt, mens det af andre ikke vil. Øvelsen giver mulighed for at drøfte tilhørsforhold i fællesskabet. Hvad har man ret til, og hvad skal man gøre for at få sin ret? Hvad har man pligt til? Og hvem har ansvar?

Målgruppe og fag

Elever i indskolingen i faget dansk eller som pædagogisk aktivitet i fritidstilbud.

Tidsforbrug

2 x 45 minutter samt opfølgning efter et par dage.

Tiden kan justeres efter behov.

Forberedelse

Gennemlæsning af dilemmahistorien (se nedenfor).

Evt. forberedelse af flere dilemmahistorier. Find inspiration til andre dilemmahistorier under 'Opfølgning'.

Materialer:

Dilemmahistorien (se nedenfor).

Lokale:

Almindeligt klasselokale, gerne med borde i gruppeopstilling, så eleverne kan reflektere med hinanden undervejs.

Gennemførelse

Den **røde** tekst i dilemmahistorien læses op for klassen.

Klassen giver efterfølgende bud på, hvad det betyder for Anna og Emil, at de ikke har de samme ting som klassekammeraterne.

Dilemmahistorie:

Anna og Emil er tvillinger. De går i 2. klasse. Anna går i 2.a, og Emil går i 2.b. Annas og Emils forældre har ikke noget arbejde, så de har ikke så mange penge. Når Anna og Emil har fødselsdag, deler de ud i klassen, men klassen bliver ikke inviteret til fødselsdag. De får heller ikke lige så store og mange gaver, som nogle af de andre børn i klassen. Anna og Emil har ikke noget af det legetøj, som det er smart at have, og de har ikke mobiltelefoner og iPads. Når klassekammeraterne fortæller hinanden om oplevelser i ferien, så kan Anna og Emil ikke fortælle ret meget, for de er næsten altid hjemme i ferier. I skolen bliver Anna ikke valgt som sidekammerat i sin klasse, og i pauserne leger hun tit alene eller med Emil. I Emils klasse er det læreren, der bestemmer børnenes pladser. Emil kommer tit op at slås med drengene i pauserne, fordi de mener, at han driller dem.

Forslag til spørgsmål:

- 1) *Hvem bestemmer, hvad man skal lege med?*
- 2) *Hvordan kan man lave fællesskaber, så alle kan være med?*
- 3) *Hvad afgør, om man er inde eller ude?*

Historien læses nu med den **grønne** tekst inkluderet.

Forslag til spørgsmål:

- 1) *Hvad er anderledes ved Anna og Emil, nu hvor vi ved mere om dem?*
- 2) *Hvordan mon det føles, hvis nogen er sammen med én, fordi de synes, det er synd for én?*

Historien læses nu i sin helhed.

Forslag til spørgsmål:

- 1) *Hvad har Anna og Emil brug for?*

- 2) *Hvem kan hjælpe?*
- 3) *Hvordan kan vi hjælpe?*

Opfølgning

Lav tegninger af forskellige situationer med Anna og Emil.

Find andre dilemmaer eller brug nogle af nedenstående forslag. Dilemmahistorierne tilgås efter samme skabelon som ovenfor.

Forslag til dilemmahistorier:

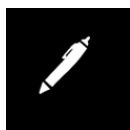
- Ingas forældre er to kvinder. De andre i klassen spørger hele tiden, hvordan de har fået Inga.
- Abdukadar deler ikke ud i klassen, når han har fødselsdag. Hans forældre vil ikke have, at han fejrer fødselsdag.
- Louises far sidder i fængsel. Louise ved det ikke, men nogle af børnene i klassen har hørt nogle voksne tale om det.
- Benjamins forældre klager over andre børn i klassen. Benjamin er flov over det, men når hans forældre udspørger ham, siger han dét, som de gerne vil høre.
- Sara er ny i klassen og vil bestemme over andre. Hun blev mobbet på sin gamle skole.
- Seinab skal gå med tørklæde, men hun hader det, og synes det er alt for varmt. Hendes bror holder hele tiden øje med, om hun har det på.
- Peter hader sin religion, men han må ikke skifte eller tro på noget andet.
- Ken elsker at gå i pigetøj og sminke sig sammen med pigerne fra klassen. Drengene driller ham.

Udvælgelse af ovenstående dilemmaer foretages af en lærer eller pædagogisk personale, som kender klassen eller gruppen og kan sikre, at ingen elever kommer personligt i klemme under arbejdet.

Forslag til flere spørgsmål til brug i forbindelse med dilemmahistorier eller i andre sammenhænge:

- *Hvordan stiller man spørgsmål med respekt?*
- *Hvad er ok at spørge om? Og hvad er ikke?*
- *Hvordan er man nysgerrig med hjertet?*
- *Hvad er en fordom?*
- *Hvorfor kommer man nogle gange til at dømmе andre, selvom man ikke kender dem?*
- *Hvorfor er det vigtigt at være en del af et fællesskab?*
- *Hvad sker der med én, hvis man ikke har nogen at være sammen med?*
- *Hvem har brug for venner? Hvorfor?*
- *Hvorfor er der nogle, som driller og holder andre ude?*
- *Hvordan kan man lære nogle at kende, som er helt anderledes end en selv?*
- *Hvad er tryghed?*
- *Hvordan bliver man tryk? Er det ens for alle?*
- *Har alle ret til at være en del af et fællesskab? Hvorfor? Hvorfor ikke?*
- *Hvem har ansvaret for, at alle bliver en del af fællesskabet?*
- *Hvordan kan man se, om en person føler sig uden for fællesskabet? Og hvordan kan man hjælpe?*

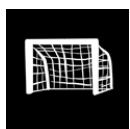
Dramaøvelse: Bevægelser

Kritisk tænkning er en nødvendig del af demokratisk dannelse. Det at kunne forholde og ytre sig kritisk til de valg, man selv træffer, de valg andre træffer og de valg, som træffes for en, er for de yngste elever også forbundet med kropslige oplevelser. I denne øvelse skal eleverne arbejde med kroppen. Når bevægelser sættes i gang, er det interessant, hvem der følger med hvilke bevægelser og hvorfor.

Øvelsen indeholder to dele. Den ene del er kropslig og handler om, hvordan kroppen kan bruges som talerør. Den anden del er sproglig og handler om sproglig refleksion over de valg, eleverne har truffet i den kropslige del.

Formål

Formålet med øvelsen er, at eleverne oplever og drøfter, hvordan de selv og andre sætter 'noget' i gang, som bliver fulgt af nogle og afvist af andre. Eleverne skal forholde sig reflekterende og kritisk til hinanden og blive opmærksomme på, hvorfor de træffer de valg, de gør.

I den sproglige del af øvelsen skal eleverne blive opmærksomme på, at deres beslutninger betyder noget, og hvad de betyder i fællesskabet.

Målgruppe og fag

Øvelsen kan laves med alle grundskoleelever. Læreren eller det pædagogiske personale tilpasser øvelsen efter klasse- og alderstrin.

Øvelsen kan bruges som klasse/gruppe-teambuilding, i konflikthåndtering, i undervisning eller sammenhænge, hvor emnet har været drøftet.

Tidsforbrug

45 minutter.

Tiden kan justeres efter behov.

Forberedelse

Hav et regelsæt, som passer til gruppen, for eksempel:

- Når øvelsen går i gang, må man ikke røre ved hinanden.
- Man må ikke tale eller løbe.
- Alle skal blive inden for det afgrænsede område.
- Når STOP-signalet lyder, samles alle rundt om læreren.

Print evt. anvisningen ud og lav den sammen med eleverne.

Lokale:

Stort rum eller skolegård med god plads til bevægelse – dog med en afgrænsning, som alle kender – og et godt signal til STOP.

Gennemførelse

Øvelsen er opdelt i to dele. En del, hvor eleverne arbejder med kroppen som talerør og en del, som er sproglig refleksion over de valg, eleverne har truffet i den kropslige del. Øvelsen skaber bevidsthed om egen andel i fællesskabet.

I den første del af øvelsen skal eleverne mærke, hvad der drager dem i en bestemt retning. Den anden del af øvelsen har til hensigt at øge elevernes bevidsthed omkring de valg, de træffer, og udvikle deres evner til at formulere sig.

Den enkelte elev skal tage stilling til, hvilken bevægelse han/hun vil følge, og om han/hun selv vil sætte en bevægelse i gang.

Anvisning:

- Alle elever er på gulvet/på pladsen på én gang.
- På signal fra lærer/pædagogisk personale bevæger eleverne sig gående rundt mellem hinanden, med instruks om at holde godt øje med hinanden.
- En til tre elever ad gangen laver en bevægelse, når de synes, det passer. De skal altså fornemme, hvornår de/han/hun kan sætte en bevægelse i gang. For eksempel: kravle, hoppe, svinge med en arm mv. (Alle elever skal holde øje med, at der højst kan være tre elever ad gangen, som har en bevægelse i gang).
- De øvrige elever, som ikke har sat en bevægelse i gang, følger nu den bevægelse, de har lyst til. De går tættere på (uden at røre) 'anføreren', så de udgør en gruppe, stadig i bevægelse.
- De, som ikke følger en bevægelse, fortsætter med at gå almindeligt rundt.
- Efter lidt tid standser læreren/pædagogisk personale øvelsen med STOP-signalet. Alle elever samles for at reflektere.

Spørgsmål til eleverne:

- *Hvordan var det at lave øvelsen?*
- *Hvordan var det at sætte en bevægelse i gang? Og blive fulgt/ ikke blive fulgt?*
- *Hvad afgjorde, hvilken bevægelse du fulgte?*
- *Hvorfor fulgte du ikke en bevægelse? Hvordan var det (ikke at gå med strømmen)?*
- *Hvem bestemmer en bevægelse? Og hvorfor?*
- *Hvordan tror du, at de andre havde det?*
- *Lagde du mærke til, hvad der skete i rummet? Var der noget, der undrede dig undervejs?*

Øvelsen gentages – gerne flere gange, så eleverne får en fornemmelse af, hvordan den fungerer.

Opfølgning

Samtaler om klassens fællesskab.

Uenighed om 'den gode bevægelse'. Kan man være rigtig gode venner og ikke følge hinanden i alt?

Hvordan tager man stilling til, hvad man selv gerne vil og har mod til at stå ved det?

Dilemmaøvelser med perspektivskifte: "Rundt om bordet"

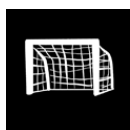

Demokratisk dannelse og kritisk tænkning styrkes gennem elevernes evne til at kunne skifte perspektiv. Perspektivskifte handler om at se på en sag fra flere sider og forstå og forholde sig til både saglige og ikke-saglige argumenter. Det kan understøtte klassen som et uenighedsfællesskab.

I denne "Rundt om bordet"-øvelse skal eleverne på skift indtage og argumentere for flere sider af en sag. De kommer til at argumentere både for og imod den samme sag, og de kommer til at skulle repræsentere holdninger, som de måske personligt er imod.

Øvelsen indeholder eksempler på følsomme og kontroversielle dilemmaer, der kan være af politisk, etisk eller identitetsmæssig karakter.

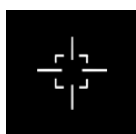
Formål

Formålet med aktiviteten er at give eleverne mulighed for:

- At udforske og forstå flere sider af et problem
- At skabe en livlig drøftelse, der tillader, at alle skifter position
- At opleve det sjove ved at skulle argumentere mod sit eget synspunkt
- At udvikle argumentationsfærdigheder
- At udvikle kompetencer til brobygning eller konfliktløsning og kompromisser.

Målgruppe og fag

Elever i udskolingen i fagene dansk, samfundsfag, historie, tværfaglige forløb og det tværfaglige fag understøttende undervisning (UU). Øvelsen kan tilpasses fritidstilbud.

Øvelsen kan også benyttes i en indledende fase i temaundervisning, hvor der arbejdes med elevernes forforståelser og argumenter, som så afprøves igen i afslutningen af forløbet. Herved kan aktiviteten synliggøre den udvikling af viden, argumenter og nuanceringer, som temaundervisningen har bevirket.

Tidsforbrug

45 minutter.

Forberedelse

I den grundlæggende form af en "Rundt om bordet"-drøftelse sidder to grupper over for hinanden og repræsenterer argumenter hhv. for og imod. Der kan etableres flere roller om nødvendigt (dette anbefales især til større grupper). En ekstra rolle kan fx være at lytte, tage tid eller optage drøftelsen. Det kan også være en rolle, der repræsenterer en kompromisposition eller et mere utraditionelt perspektiv.

Med udgangspunkt i det tema, eleverne arbejder med, formulerer læreren eller det pædagogiske personale en række udsagn og positioner, som eleverne skal forholde sig til og argumentere ud fra (find eksempler nedenfor).

Når alle argumenter og perspektiver er drøftet, tilkendegiver eleverne hvilke argumenter eller perspektiver, de selv er mest enige i.

Eksempel på udsagn og positioner (enig/uenig/kompromis/joker):

"Danmark har ressourcer og plads til at tage imod mange flere flygtninge end i dag og bør derfor hæve kvoten til 10 gange så mange."

- *Enige:* Fx "Danmark er et af verdens rigeste lande og bør prioritere at hjælpe mange flere af verdens forfulgte".
- *Uenige:* Fx "Flere flygtninge vil betyde flere arbejdsløse, og at den danske kultur ændrer sig alt for meget".
- *Kompromis:* Fx "Danmark kan godt tage imod flere flygtninge, men ikke 10 gange så mange, fordi der ikke er udviklet gode nok betingelser for et flerkulturelt eller flersprogligt arbejdsmarked".
- *Joker, der argumenterer for andre mulige perspektiver:* Fx "Der skal oprettes en europæisk flygtningeadministration, der træffer beslutning om antal og opholdsform i de forskellige lande efter bestemte fælles parametre".

Flere eksempler på udsagn:

"Det skal være i orden at give aktiv dødshjælp til et sygt barn, hvis forældrene synes, at barnets liv ikke er værd at leve".

"Selvom det ifølge loven ikke er tilladt forældre at slå deres børn, så er det i orden at ruske i dem eller give dem et rap over nallerne".

"Man kan ikke forlade sin religion og skifte til en anden, hvis man er kristen, muslim, ateist eller buddhist. Så svigter man sin familie".

"Når man kritiserer andres religion, krænker man menneskerettighederne".

"Det er svært at være venner, når man har forskellige religioner".

"Homoseksuelle bør ikke have de samme rettigheder som heteroseksuelle, da de fx ikke selv ved naturen kan få børn".

"Piger og drenge skal ikke have lov til det samme, da drengene er fysisk overlegne".

"Piger og drenge kan ikke være venner, da drenge altid har en seksuel interesse i pigerne".

NB: Når klassediskussionen sættes i gang, er det vigtigt at være opmærksom på, at det ikke kun handler om argumentationsformer, men også om hvordan man fremstiller sig selv. Mange elever synes, at det er svært at sige sin mening om en sag, hvis de risikerer at være uenige med deres kammerater.

Materialer:

- Sedler med udsagn
- Skilte der repræsenterer de forskellige positioner ([bilag 1](#))
- Et ur til tidsholderen

Lokale:

Lokale med plads til gruppeborde til 4-10 personer. (Det kan være nemmere for eleverne at være to om hver position, indtil de er fortrolige med øvelsen).

Gennemførelse

Eleverne sidder om et bord eller i en cirkel, der er opdelt i to, tre eller fire sektioner. Hver side repræsenterer et forskelligt/modsatrettet perspektiv på det valgte udsagn eller dilemma. På et givet signal bevæger alle sig til venstre. Efter en hel runde (ca. 10 minutter) vil alle have haft chancen for at tale fra hvert perspektiv.

- 1) Forklar formålet. Fx: *"Ved at prøve at argumentere fra flere forskellige sider af dette problem eller dilemma kan du få nye indsigter i andre synspunkter – også selvom dit eget grundlæggende synspunkt ikke ændres."*
- 2) Forklar processen. Fx: *"Du vil opleve, at du måske siger ting, som du ikke selv tror på. Det er ok. Du kan sagtens indtage en holdning, der ikke*

er din egen. Men fortæl ikke usande fakta. Prøv at præsentere en proaktiv holdning til det perspektiv, du midlertidigt repræsenterer. Prøv at finde på så mange argumenter som muligt, men uden at kritisere eller fornærme de andre. Efter et par minutter vil jeg give jer signal om at flytte en eller to pladser til venstre.”

- 3) Indtag rollen som tidsholder, når du afprøver denne øvelse første gang, så du kan vurdere og være fleksibel i forhold til, hvornår et skift af roller falder bedst. En fra gruppen kan evt. deltage heri. Der er mange forhold at overveje, men sigt efter, at en komplet runde tager ca. 10 minutter.

Hvis lokalet eller bordopstillingen gør det svært for eleverne at flytte rundt om bordet, kan man aftale, at rollerne bevæger sig rundt. Brug hatte, badges eller skilte til at repræsentere roller, der flytter sig rundt.

Afslutning:

Det være en god idé at hjælpe eleverne med at komme ud af deres roller og tilbage i deres egne sko. Du kan fx bede alle elever om at stille sig på det sted omkring bordet, der bedst repræsenterer deres egne holdninger. Det vil tydeliggøre alles positioner, som måske eller måske ikke har ændret sig under aktiviteten.

Opfølgning

Efter øvelsen kan du spørge eleverne, hvordan de oplevede at skulle argumentere for noget, de ikke er enige i. Om det fx var nemt, svært, grænseoverskridende, lærerigt? Du kan spørge, om de kan forklare dig, hvad det gode er ved en øvelse som denne, og hvad det mindre gode er?

Ekstra øvelse – Interessentanalyse

I en anden variant kan perspektivskifteøvelsen 'Rundt om bordet' gennemføres som en interessentanalyse, der træner eleverne i at kunne sætte sig i en andens sted. I denne version præsenteres eleverne for en case-historie om det aktuelle tema, der involverer konkrete aktører.

Eksempel på en case-historie:

Bastian har været sygemeldt fra klassen i næsten en måned, fordi hans far kørte galt med ham og hans lillebror bag i bilen. De har alle tre været indlagt på hospitalet med alvorlige skader, men heldigvis ikke nogen, der giver varige mén. Efter Bastian er kommet tilbage, har han følt sig udenfor i klassen. Mens han var indlagt, er der startet en ny dreng, Samuel, i klassen. Han er hurtigt blevet gode venner med de andre, men han taler ikke særlig meget med Bastian. Før indlæggelsen var Bastian ret populær, men nu bliver han næsten aldrig inviteret med til noget. Han har prøvet at tale med sine to bedste venner, Ali og Theis, om

det, men de snakker bare udenom. Bastian er ked af det og ved ikke, hvad han skal gøre.

Anvisning:

Gulvet inddeles i fire felter ved hjælp af snore eller kridt. Hvert felt repræsenterer forskellige perspektiver:

A: Bastian (grøn)

B: Samuel (gul)

C: Ali og Theis (orange)

D: Klasselæreren (blå)

Eleverne får casen læst op eller læser den selv og bevæger sig derefter rundt i lokalet i makkerpar fra felt til felt. De reflekterer over casen, besvarer uddelte refleksionsspørgsmål og interviewer hinanden med udgangspunkt i de skiftende perspektiver.

Når de står i felt A, drøfter de:

Hvad tænker og føler Bastian? Hvad kan han gøre i situationen? Hvad skal han ikke gøre?

Hvert makkerpar noterer stikord på en seddel, der er inddelt i fire felter, der hver repræsenterer hvert perspektiv. Når alle har drøftet alle perspektiver, udarbejder hvert makkerpar en fortsættelse på case-historien, som involverer alle fire aktører. Historierne læses til sidst op i plenum, og aktiviteten kan afsluttes med, at hvert makkerpar vurderer, hvilken fortsættelse de synes bedst om og hvorfor.

Kreditering

Rundt om bordet-øvelsen er en tilpasset version af "Turntable" fra Roger Greenaway.

© Roger Greenaway roger@reviewing.co.uk

Reviewing Skills Training <http://reviewing.co.uk>

Perspektivskifte rundt om bordet

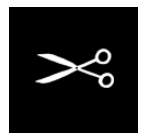
Følgende positioner printes ud og lægges på hver side af bordet.

Enig

Uenig

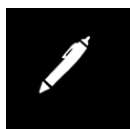
Kompromis

Joker

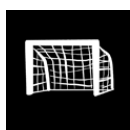

Aktiv lytning og bevidning af en dilemmafyldt oplevelse

Den demokratiske samtale forudsætter, at man lytter aktivt og gør sig umage med at forstå den andens perspektiver. Denne aktivitet træner elevernes evne til at lytte til hinandens oplevelser, spørge åbent og nysgerrigt og give respons på en anerkendende måde. Aktiviteten bygger på anerkendende og narrative teorier.

Formål

Formålet med aktiviteten er at træne elevernes evne til at lytte, forstå og respondere anerkendende på andres oplevelser.

Det anbefales, at eleverne får mulighed for at øve sig i lytning/feedback/bevidning på en ekstern fortælling fx fra en dokumentarfilm, en podcast, et undervisningsmateriale eller en gæsteunderviser, før de gennemfører aktiviteten med egne klassekammerater.

Det er vigtigt at huske, at det kræver lyst og mod at dele en personlig oplevelse og erfaring. Den personlige fortælling skal aldrig fortælles under tvang, men deles frivilligt.

Målgruppe og fag

Elever på mellemtrin og udskoling i fagene dansk, samfundsfag, historie, tværfaglige forløb og understøttende undervisning. Aktiviteten er også velegnet til fritidstilbud.

Aktiviteten kan gennemføres af lærere og pædagogisk personale i forbindelse med al undervisning eller forløb om følsomme og kontroversielle emner såsom konflikter, mobning, diskrimination, kulturforståelse, alkohol og rusmidler, sex og køn.

Tidsforbrug

60-90 minutter.

Forberedelse

Det kan være en god idé at afprøve øvelsen med kolleger forud for afprøvningen med eleverne. En afprøvning giver bedre grundlag for at vurdere, om eleverne har brug for at træne genfortællingsgenrer for at få øvelsen brudt ned i mindre

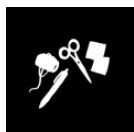
bidder og for at vurdere, hvilke former for personlige fortællinger, der er velegnede at dele.

- Overvej, om eleverne har brug for at opnå kendskab til forskellige måder at lytte på?
- Overvej, om eleverne har brug for at opnå kendskab til forskellige spørgeteknikker?
- Overvej, om eleverne har kendskab til de genrer, som genfortællingerne skal fortælles i?

Den personlige historie:

Det er vigtigt, at fortællingerne bærer præg af, at noget er lykkedes, selvom det var problematisk eller svært. Med afsæt i de temaer, der arbejdes med i undervisningen, udvælges enten en personlig fortælling fra en dokumentar, podcast eller gæsteunderviser, eller det beslutes, om det er elevernes egne fortællinger, der skal inddrages. Se eksempel nedenfor.

Materialer:

- Papir og skriveredskaber til alle.
- Uddelingskopier med instruktion til aktiviteten til alle elever ([bilag 1](#)).
- Post-it-sedler til alle grupper.

Lokaler:

- Et eller flere lokaler med tilstrækkelig afstand mellem grupperne, så de ikke forstyrrer andre gruppers fortællinger eller genfortællinger.

Baggrundsinfo:

Aktiv lytning er en særlig form for opmærksom lytning, hvor man som lytter skal blive i fortællingen uden at bryde ind med egne synspunkter, fortolkninger eller vurderinger. Under aktiv lytning er opgaven at anerkende og folde fortællerens oplevelser og perspektiver ud. Aktiv lytning giver den, der fortæller, en oplevelse af at blive hørt, set og taget alvorligt.

Bevidning er en metode, der bruges til at anerkende en fortælling uden at rose eller vurdere den. Under bevidning er opgaven at notere og gengive vigtige ord og vendinger, som bliver brugt af fortælleren samt notere væsentlige værdier og færdigheder, der udtrykkes undervejs. Bevidning giver lytterne mulighed for at bekræfte fortællerens oplevelse på en struktureret og anerkendende måde.

Gennemførelse

Eleverne inddeles i grupper, hvor en fra hver gruppe fortæller de andre om en oplevelse fra deres hverdag. Fx en oplevelse af uenighed eller en konflikt, som endte med at blive en god oplevelse.

Et eksempel på en personlig historie fra 5. klasse:

Elliot og Benjamin er i et frikvarter blevet så vrede på hinanden, at de er kommet op at slås. To af deres venner fra klassen, Oscar og Asger, har forsøgt at løse konflikten ved at trække de to drenge fra hinanden og gå med dem hver især, da de i undervisning om konfliktløsning har fået at vide, at de skal hjælpe 1:1.

Efter et stykke tid er begge drenge faldet til ro, og de mødes og giver hinanden hånden. Elliot spørger Benjamin: "Venner?" og Benjamin svarer: "Venner!"

Det aftales, at denne historie bliver omdrejningspunkt for klassens fire grupper, da de fire drenge, der oplevede episoden, kan sidde i hver sin gruppe og fortælle sin version af historien som et eksempel på konfliktløsning, der er gået godt.

Når fortællerrollen er på plads, fordeles de øvrige roller.

Gruppen fordeler følgende roller mellem sig:

- En historiefortæller (som fortæller om sin oplevelse)
- En interviewer (som stiller spørgsmål til oplevelsen)
- En tegner
- En digter/rapper
- En journalist
- En eventyrforfatter

Hele øvelsen gennemgås grundigt, inden den sættes i gang. Det sikres, at alle har forstået opgaven og deres roller. Uddel [bilag 1](#) til eleverne, og understreg, at:

- Fortællingen skal kunne fortælles på 5 minutter.
- Man som aktiv lytter skal blive i fortællingen UDEN at bryde ind med egne synspunkter, fortolkninger eller vurderinger.
- Intervieweren stiller nysgerrige, åbne og anerkendende spørgsmål.
- Fortællerens ord og vendinger gengives troværdigt og med respekt.

- Bevidning ikke omfatter ros eller vurderinger, men genfortællinger, der er tro mod fortællerens ord, og som fokuserer på de handlinger og værdier, der fremstår som konstruktive og lærerige i fortællingen.

Eleverne inddeles i grupper af 4-6 personer afhængigt af følgende:

- Elever, der frivilligt byder ind med egne fortællinger, er fortællere og interviewes af en anden i gruppen (6-personers grupper).
- En fortælling fra en tekst udvælges, og fortællerrollen konverteres til en oplæsningsrolle, som også agerer modtager af genfortællingerne. Interviewer udgår (5-personers grupper).
- En fortælling fra en podcast eller en dokumentar udvælges, og fortællerrolle + interviewer udgår. Læreren bliver modtager af genfortællingerne, der gennemføres af alle grupper på skift i plenum (4-personers grupper).

Beskrivelse af øvelsen:

"Fortæl om en konflikt fra din hverdag, som blev løst på en god måde".

1. fase: Historiefortælleren fortæller om sin oplevelse (ca. 5 minutter)

Historiefortælleren fortæller om en uenighed eller konflikt, som blev varetaget på en god måde: Hvornår, hvor, hvem og hvordan?

Fortælleren fortæller uden at blive afbrudt fra start til slut.

2. fase: Dialog mellem historiefortælleren og interviewer (ca. 5 minutter)

Intervieweren stiller nysgerrige og anerkendende spørgsmål til fortælleren. De anerkendende spørgsmål (som skal tilpasses den konkrete fortælling) har til formål at folde fortællingen ud, fx:

- Fortæl, hvad der skete.
- Hvordan var det/følte det at være vred?
- Hvordan kunne du se, at han var vred?
- Hvad tror du, at den anden/Benjamin/Elliot følte/tænkte?
- Hvordan var det at lægge sig imellem to vrede drenge?
- Hvad tænkte du, da Asger og Oscar skilte jer ad?
- Hvordan kom du ud af din vrede?

- Hvad gjorde eller sagde du, der bragte Benjamin/Elliot ud af sin vrede?
- Hvad var det vigtigste, der skete?
- Hvordan føltes det at give hinanden hånden?
- Hvad er det gode ved at hjælpe 1:1?
- Var der noget, der overraskede dig?
- Hvad betød det at blive gode venner igen?
- Hvad har du tænkt om episoden bagefter?

Intervieweren husker: Ingen ros, vurdering, gode råd eller løsningsforslag!

Alle andre tager noter/tegner skitser undervejs.

3. fase: Alle færdiggør deres produkter (ca. 10 minutter)

Klip rollerne ud fra [bilag 2](#), så hver elev har sin rolle og opgave beskrevet.

1. Tegneren har fokus på det, som bliver sagt: Hvad hæftede du dig særligt ved? Hvilke billeder giver dette af fortællingen? Tegneren tegner en tegning.

2. Digteren skriver et digt eller en rap (fx knækprosa) om det, der er særligt vigtigt for fortælleren: Digteren nedskriver ord, brudstykker og sætninger ordret og er 100 % tro mod fortællerens ord. Giver digtet/rappen en titel.

3. Journalisten skriver en artikel til "Skolebladet" om, hvordan historien, uenigheden eller konflikten var konstruktiv, lærerig eller interessant.

4. Eventyrforfatteren skriver et lille eventyr: "Der var engang..."

5. Intervieweren skriver et brev til fortælleren og siger: "Tak for interviewet, din fortælling har inspireret mig ... og efterfølgende fået mig til at tænke..."

6. Fortælleren skriver et dagbogsblad i sin "personlige" dagbog: "I dag blev Elliot uvenner med Benjamin..."

4. fase: Alle formidler deres produkter (ca. 15 minutter)

Tegneren fortæller om sin tegning, digteren fremsiger sit digt/sin rap, journalisten læser sin artikel højt, eventyrdigteren fortæller sit eventyr, og interviewereren læser sit brev højt. Historiefortælleren bliver stillet "ansigt til ansigt" med andre versioner af fortællingen.

Mens de andre fremlægger deres bidrag, kan alle (undtagen fortælleren, som lytter) skrive små pointer eller læringsætninger ned på post-it-sedler.

5. fase: Fortælleren giver feedback (ca. 5 minutter)

Intervieweren spørger historiefortælleren: "Hvilke tanker er opstået hos dig undervejs, mens du har hørt om gruppens tegning, digt/rap, artikel, eventyr og brev?"

6. fase: Afslutning (ca. 10 minutter)

Øvelsen afsluttes med en fælles dialog på baggrund af post-it-sedlerne (eller grupperne kan kategorisere deres sedler først): "Hvad har vi lært af historien og af processen?"

Opfølgning

Det er en god ide at evaluere aktiviteten med følgende spørgsmål:

- Har aktiviteten givet eleverne nye måder at lytte, forstå og respondere på andres oplevelser og erfaringer på? Hvordan?
- Giver øvelsen mulighed for at drøfte følsomme og kontroversielle emner og oplevelser på en god måde? Hvordan?
- Kunne eleverne tænke sig at benytte øvelsen i anden undervisning eller sammenhæng? Hvornår og hvorfor?

Kreditering

Øvelsen er inspireret af narrativ teori og anerkendelsessamtaler. Metoderne kan bruges på mange forskellige måder i skolen og fritidstilbud.

Få inspiration i bogen: Narrativ praksis i skolen (2012) af Anette Holmgren og Martin Nevers (red.).

Bilag 1. Rammer for øvelsen

Aktiv lytning og bevidning af en dilemmafyldt oplevelse

Følgende printes og uddeles til hver gruppe:

- Fortællingen skal kunne fortælles på 5 minutter.
- Man skal som aktiv lytter blive i fortællingen UDEN at bryde ind med egne synspunkter, fortolkninger eller vurderinger.
- Intervieweren stiller nysgerrige, åbne og anerkendende spørgsmål.
- Fortællerens ord og vendinger gengives troværdigt og med respekt.
- Bevidning omfatter ikke ros eller vurderinger, men genfortællinger, der er tro mod fortællerens ord, og som fokuserer på de handlinger og værdier, der fremstår som konstruktive og lærerige i fortællingen.

Bilag 2. Roller

Aktiv lytning og bevidning af en dilemmafylt oplevelse

Følgende roller uddeles i gruppen:

1. TEGNEREN har fokus på det, som bliver sagt:

Hvad hæftede du dig særligt ved? Hvilke billeder ser du for dig, når du lytter til fortællingen? Tegneren tegner en tegning.

2. DIGTEREN skriver et digt eller en rap (fx knækprosa) om det, der er særligt vigtigt for fortælleren. Digteren nedskriver ord, brudstykker og sætninger ordret og er 100 % tro mod fortællerens ord. Giver digtet/rappen en titel.

3. JOURNALISTEN skriver en artikel til "Skolebladet" om, hvordan historien, uenigheden eller konflikten var konstruktiv, lærerig eller interessant.

4. EVENTYRFORFATTEREN skriver et lille eventyr: "Der var engang..."

5. INTERVIEWEREN skriver et brev til fortælleren og siger: "Tak for interviewet, din fortælling har inspireret mig... og efterfølgende fået mig til at tænke..."

INTERVIEWEREN

6. FORTÆLLEREN selv skriver et dagbogsblad i sin "personlige" dagbog: "I dag..."

FORTÆLLEREN

Aktiv lytning og bevidning af en dilemmafyldt oplevelse

Printes og uddeles til interviewere

Interviewspørgsmål baseret på casen (skal tilpasses den nye fortælling)

- Fortæl, hvad der skete.
- Hvordan var det/føltes det at være vred?
- Hvordan kunne du se, at han var vred?
- Hvad tror du, at den anden Benjamin/Elliot følte/tænkte?
- Hvordan var det at lægge sig imellem to vrede drenge?
- Hvad tænkte du, da Asger og Oscar skilte jer ad?
- Hvordan kom du ud af din vrede?
- Hvad gjorde eller sagde du, der bragte Benjamin/Elliot ud af sin vrede?
- Hvad var det vigtigste, der skete?
- Hvordan føltes det at give hinanden hånden?
- Hvad er det gode ved at hjælpe 1:1?
- Var der noget, der overraskede dig?
- Hvad betød det at blive gode venner igen?
- Hvad har du tænkt om episoden bagefter?

Intervieweren husker: Ingen ros, vurdering, gode råd eller løsningsforslag!

Social kontrol og kritisk tænkning

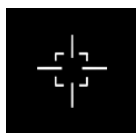
En nødvendig del af demokratisk dannelse er kritisk tænkning. At kunne forholde og ytre sig kritisk til de valg, man selv træffer, de valg andre træffer og de valg, som træffes for en. Med henblik på at styrke elevernes kritiske tænkning, skal eleverne reflektere over social kontrol, og hvordan det påvirker dem i deres hverdag.

Formål

Formålet med aktiviteten er, at eleverne reflekterer over, hvad social kontrol er, og hvordan det påvirker dem. Aktiviteten skaber sproglig opmærksomhed på at argumentere og vurdere egne såvel som andres udsagn.

Målgruppe og fag

Elever i udskolingen i fagene dansk, samfundsfag og kristendom.

Aktiviteten er beregnet for en hel klasse, hvor hensigten er, at eleverne oplever input fra alle i klassen. Den kan også laves i mindre hold, hvor der er mere taletid pr. elev.

Tidsforbrug

30 minutter.

Forberedelse

Læs opgaven grundigt igennem.

Lokale:

Almindeligt klasselokale hvor stolene sættes i en halvcirkel.

Gennemførelse

Øvelse 1: Social kontrol

Social kontrol kan blive meget abstrakt. Læreren kan med fordel begynde med at beskrive social kontrol med udgangspunkt i elevernes egne eksempler. Elevernes egne eksempler kan fx være alkohol, rygning, valg af kærester, brug af sociale medier og påklædning. Hvem bestemmer over eleverne i disse spørgsmål?

Når der er lavet en begrebsafklaring af social kontrol, kan læreren indlede samtalen med udgangspunkt i de nedenstående spørgsmål. Formålet er, at

eleverne stifter bekendtskab med, at mange af vores "egne" holdninger er socialt forankret, fordi vi indgår i nære og fjerne fællesskaber.

Læreren udvælger samtale spørgsmål, som egner sig til klassen. Klassen placeres i en halvcirkel. Efter 20-25 minutter samler læreren op på dagens samtale ved at fremhæve de forskellige holdninger, der er kommet frem, og hvordan de kan ses i lyset af social kontrol. Her bliver det lærerens rolle at inddrage et samfundsniveau, så eleverne bliver bevidste om, at alle er underlagt forskellige former for social kontrol.

Samtale spørgsmål til eleverne:

Er det dig, der bestemmer:

- Om du vil gå i skole?
- Om du er dansk?
- Om du er religiøs?
- Om du er bange for at sige noget højt i klassen?
- Hvem dine venner er?
- Om du er tiltrukket af dit eget køn?
- Om du ryger?
- Hvilken kæreste du har, eller om du skal have en kæreste?
- Hvilken uddannelse du skal have?
- Hvad du laver i din fritid?
- Om du tror, der er et liv efter døden?

- Om du drikker alkohol?
- Hvad du spiser?
- Om du laver lektier?

Opfølgning

Eleverne formulerer egne definitioner af begrebet social kontrol og skriver definitionerne på en planche eller lignende.

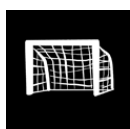
Eleverne arbejder med spørgsmålet om, hvornår social kontrol er nyttigt, og hvornår det er uhensigtsmæssigt.

Hvem har ansvaret?

Elever har ofte svært ved at se objektivt på begreberne ansvar og retfærdighed, da begreberne er kontekstafhængige. Ved at tage stilling til spørgsmål, der handler om ansvar og retfærdighed, kan aktiviteten bidrage til at styrke elevernes stillingtagen og selvrefleksion.

Formål

Formålet med aktiviteten er, at eleverne bliver bevidste om, at der findes mange forskellige forståelser af ansvar og retfærdighed.

Det pædagogiske sigte med aktiviteten er dels, at eleverne gennem selvrefleksion skal øve egen stillingtagen og dels, at de skal opnå forståelse for, at de to centrale begreber 'ansvar' og 'retfærdighed' ikke er lette at definere, da de er kontekstafhængige.

Målgruppe og fag

Målgruppen er elever i udskolingen i fagene dansk, samfundsfag eller kristendomskundskab.

Tidsforbrug

30 minutter.

Forberedelse

Læs opgaven grundigt igennem.

Lokale:

Almindeligt klasselokale, hvor stolene sættes i en halvcirkel.

Gennemførelse

Læreren præsenterer et af nedenstående hændelsesforløb for eleverne, hvorefter de skal diskutere, hvem der har ansvaret for situationen, og om den er retfærdig.

Efter 20-25 minutter samler læreren op på dagens samtale ved at fremhæve de forskellige holdninger, der er kommet frem, og hvordan de kan forstås i lyset af medborgerskab.

Samtalespørgsmål til eleverne:

1. Muhammed føler sig ikke velkommen i Danmark, fordi han er muslim. Han synes, politikerne taler grimt om hans religion. Han overvejer at slutte sig til en terrororganisation. Hvem har ansvaret for Muhammeds beslutning? Og er det retfærdigt, at politikerne taler grimt om hans religion?
2. En mand har mistet sit arbejde i sit hjemland. For at skaffe mad til sine børn rejser han til Danmark og tjener penge ved at indsamle flasker og få pant for dem. Er det retfærdigt?
3. Peter går i 9.klasse. Han kan egentlig godt lide Ali, men fordi Ali er muslim, har Peters forældre sagt, at han skal holde sig fra ham. Er det retfærdigt?
4. Flygtninge fra Afrika kommer til Europa med både via Middelhavet. Mange af bådene er i så dårlig stand, at de kæntrer, inden de kommer til Spanien, Frankrig eller Italien. Hvem har ansvaret for de mennesker, som drukner?
5. Muhammed og Jakob har fundet en iPhone på skolen. Telefonen var ikke låst, og de har fundet nøgenbilleder af en pige fra klassen på den. De sender billederne til sig selv og afleverer telefonen på skolens kontor. Er det retfærdigt over for telefonens ejer og over for pigen?
6. Fatima er født i Danmark og går i 9.klasse. Hun skal forlade Danmark med sine forældre, fordi de ikke har fået permanent opholdstilladelse efter deres asylophold. Er det retfærdigt, at nogle mennesker skal rejse tilbage til deres hjemland, når de har boet og startet familie i Danmark?
7. Seinab går i 5. klasse og har pludselig tørklæde på i skole. Hun siger, at hendes mor siger, hun skal. Er det retfærdigt? Hvilket ansvar har moderen? Hvilket ansvar har Seinabs lærer?
8. Jakob er Jehovas Vidne og siger, at han ikke må være med til at fejre fødselsdag og deltager derfor ikke i klassens fødselsdagstraditioner. Er det retfærdigt? Hvem har ansvaret for, at klassen får et godt fællesskab?
9. Jette er transkønnet og bruger derfor drengenes omklædningsrum i svømmehallen. Hvem har ansvaret for, at alle føler sig retfærdigt behandlet?

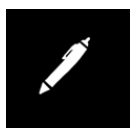
Opfølgning

Eleverne formulerer egne definitioner af begreberne 'ansvar' og 'retfærdighed'.

Eleverne arbejder med spørgsmålet om, hvornår de selv har ansvaret, og hvornår de ikke har.

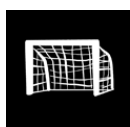
Sociale forpligtelser og pres

I livet er vi nogle gange, til trods for hvad vi tænker og føler, tvunget til at opføre os, sådan som andre forventer det af os. Det er det "fælles sociale pres", der kommer i konflikt med vores frihed og vores længsel efter at være os selv. Det er vigtigt, at børn og unge oplever, at de ikke er alene om at have det sådan eller om at lide under det nu og da.

Aktiviteten fremlægger en række handlinger, væremåder og adfærd, som samfundet tvinger os til at indrette os efter i bestemte situationer.

Formål

Formålet med aktiviteten er, at eleverne skal tage stilling til, om deres personlige erfaringer med sociale forpligtelser eller pres har en god eller dårlig effekt på dem og deres omverden. Når eleverne sætter ord på situationer, hvor de oplever at føle sig forpligtet eller presset af sociale fællesskaber til at opføre sig på en bestemt måde, styrker det deres bevidsthed om, hvad det vil sige at indgå i et demokratisk fællesskab.

Målgruppe og fag

Elever i udskolingens i fagene dansk, samfundsfag eller kristendom.

Tidsforbrug

30 minutter.

Forberedelse

Inden spørgsmålene påbegyndes, kan læreren med fordel starte med at afdække elevernes forforståelse af sociale forpligtelser. Det kan gøres med en begrebsafklaring, hvor læreren spørger eleverne, om de har særlige pligter, de skal udføre derhjemme. Det kan være at tømme opvaskemaskinen, rydde op på deres værelser eller andre tvungne opgaver, som de ikke selv har bestemt.

Det anbefales at begynde tæt på elevernes egne oplevelser. Derefter kan læreren hive samtalen op på et samfundsplan ved at inddrage religiøse og kulturelle forpligtelser, fx faste under ramadanen, konfirmation, deltagelse i julegudstjenester i skolen etc.

Gennemførelse

Læreren giver eleverne listen nedenfor. Eleverne skal derefter individuelt vælge de sociale forpligtelser, de mener, er hhv. mest irriterende og rimelige. Derefter følger en lærerstyret samtale, hvor de forskellige holdninger i klassen bliver udtrykt.

Liste til eleverne:

Hvilke tre sociale forpligtelser, synes du, er mest irriterende? Hvilke tre sociale forpligtelser, synes du, er rimelige?

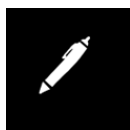
- Være venlig
- Gøre som der bliver sagt
- Deltage i klassefester
- Være dygtig i skolen
- Hjælpe andre
- Lege med de andre
- Være enig med de andre
- Deltage i foreningslivsaktiviteter
- Følge reglerne
- Være intelligent
- Være dum
- Have samme smag som de andre
- Være som alle andre
- Isolere sig
- Være aktivt deltagende i undervisningen
- Dele med de andre
- Acceptere andres hjælp
- Være lige med andre
- Gå i kirke
- Deltage i fredagsbøn
- Rejse sig for ældre mennesker og gravide i offentlig transport
- Give hånd til andre mennesker

Opfølgning

Eleverne formulerer egne definitioner af begrebet 'sociale forpligtigelser'.

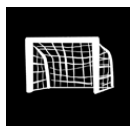
Eleverne arbejder med spørgsmålet om, hvornår sociale forpligtigelser er nyttige, og hvornår de er uhensigtsmæssige.

Tag del i online debatkultur

I online debatkultur er tonen ofte hårdere, der bliver tænkt mindre over ytringer, og misforståelser kan hurtigt opstå. Herunder introduceres to øvelser, som skal bidrage til at styrke elevernes muligheder for at indgå i en demokratisk offentlig debat online.

Formål

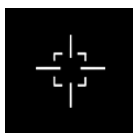

Formålet med de to nedenstående øvelser "Ansigtssløs kommunikation" og "Online konflikter" er, at eleverne gennem kropslige øvelser og klassesdebat bliver bevidste om mulige konsekvenser af forskellige typer adfærd online.

Gennem øvelserne udfordres eleverne til at udvikle deres kritiske sans og kommunikere om kontroversielle emner online. De gøres bevidste om betydningen af online kommunikation, herunder risici for både misforståelser og konflikter, samt hvordan disse kan forebygges.

Aktiviteten giver således mulighed for at reflektere over og debattere både egen og andres adfærd online.

Målgruppe og fag

Elever i udskolingen i fagene dansk, tværfaglige temaer som it og medier samt understøttende undervisning. Øvelserne kan frit tilpasses andre klassetrin.

Tidsforbrug

Tre lektioner á 45 minutter.

Øvelse 1: Ansigtssløs kommunikation. En lektion á 45 minutter.

Øvelse 2: Online konflikter. To lektioner á 45 minutter.

Forberedelse

Orienter dig om konflikttrappen i [bilag 1](#).

Find cases, der indeholder konflikter om kontroversielle emner online. Der findes også eksempler i [bilag 2, 3, 4 og 5](#).

Materiale:

- Papir og skriveredskaber
- Eventuel computer/tablet

Lokale:

Aktiviteten udføres i et lokale, hvor der er mulighed for bevægelse og debat.

Baggrundsinfo:

98 % af alle unge i Danmark bruger sociale medier, og der er en stigende tendens til, at kultur, politik og debatter flyttes online. Institut for Menneskerettigheder udgav i 2017 en rapport om hadefulde ytringer i den offentlige online-debat. Af rapporten fremgår, at 64 % af de 18-29 årige undgår at deltage i debatter på Facebook.

Det har betydning for demokratiet, når børn og unge får redskaber til at tænke kritisk og få en mere sikker og tryk digital adfærd. Kritisk tænkning kan bl.a. defineres som en proces, der involverer at stille relevante spørgsmål, at kunne indsamle og sortere i relevante oplysninger, at kunne relatere nye oplysninger til eksisterende viden, at genoverveje opfattelser, overbevisninger og antagelser, og endelig at kunne ræsonnere logisk og drage pålidelige og troværdige konklusioner.

Gennemførelse

Øvelse 1: Ansigtssløs kommunikation

1) Hver elev skriver to tekstbeskeder på en seddel:

- En negativ tekstbesked, fx noget, man er vred over.
- En positiv tekstbesked, fx en kærlig oplevelse.

2) Når eleverne er færdige med at skrive deres beskeder, skal de gå sammen to og to. De skal nu stå med ryggen til hinanden og læse deres beskeder højt for hinanden uden at kigge på hinanden. Først læses den negative og så den positive.

3) Eleverne bliver stående med deres makker, men taler i fællesskab i klassen om, hvordan det føles at sige beskederne, uden at man kan se modtageren.

Hjælpe spørgsmål:

- Hvilke følelser vækker det hos afsender?
- Hvilke følelser vækker det hos modtager?
- Var det rart/ubehageligt/lige gyldigt?

- 4) Bed nu eleverne om at vende sig 'ansigt til ansigt' med den makker, de var sammen med før. De skal nu kigge på hinanden, mens de læser deres beskeder højt.
- 5) Tal igen i fællesskab om, hvordan det nu føles, når der pludselig er ansigt på.

Hjælpespørgsmål:

- Hvordan føles det nu?
  - Hvis I kunne, ville I så lave beskeden om? Til hvad?
  - Er der noget, der gør det sværere eller nemmere at stå ansigt til ansigt?
  - Er der nogle emner, der er nemmere at sige ryg mod ryg og omvendt?
  - Hvordan kan man få mimik, tone og krop med i sine beskeder online?
  - Hvordan kan man vide, at noget bare er "for sjov"?
- 6) Afslutningsvis diskuteres online-kommunikationens betydning for demokratiet.

Diskutér følgende spørgsmål i fællesskab eller i grupper:

- Hvilke konsekvenser kan den ansigtsløse kommunikation have for den offentlige debat online?
- Hvilke fordele og ulemper har den ansigtsløse kommunikation for demokratiet?
- Hvor let vil en besked kunne misforstås?

På baggrund af diskussionen skriver eleverne fem gode råd om kommunikation.

Øvelse 2: Online konflikter

- 1) Start med at fremvise konflikttrappen til eleverne (se [bilag 1](#)) og tal om trappen og dens forskellige trin i fællesskab.

Det er vigtigt, at eleverne forstår konflikttrappen. En konflikt opstår, når meninger og holdninger bliver udvekslet. Jo længere man kommer op af trappen, des større og sværere bliver konflikten at løse, uden at nogen bliver såret. Meningen med konflikttrappen er at lære eleverne at forebygge konflikter eller håndtere dem på en hensigtsmæssig og demokratisk måde.

- 2) Diskutér følgende spørgsmål i fællesskab eller grupper:

- Hvor let er det at optrappe en konflikt?
- Hvor svært er det at nedtrappe en konflikt?

- 3) Fordel klassen i fire grupper, der hver især arbejder med en case (se [bilag 2](#)). Grupperne diskuterer:

- Hvordan ville denne konflikt se ud, hvis den optrappes?
- Hvad skal der til for at nedtrappe konflikten?

- 4) Eleverne forbereder en kreativ fremlæggelse af, hvordan de vil håndtere den givne konflikt for at nedtrappe den.

- Ved fremlæggelsen kan der fx bruges billeder, tegneserier, film eller rollespil.

Opfølgning

Der kan arbejdes videre med:

- Hvilken betydning har emojis for kommunikationen?
- Er der nogen emner, det ikke er passende at tale om online?
- Hvad er forskellen på skrift- og talesprog?
- Find eksempler på online-konflikter, der trappes så meget op, at vi bevæger os i det polariserende felt.

- Diskussioner kan skrives ind i en padlet (www.padlet.com), så alle kan se og kommentere i et fællesdokument, som evt. kan ses på storskærm.

Ekstra aktivitet: Udvælg SoMe (sociale medier) guider

Som en ekstra aktivitet kan der med fordel udvælges to til tre elever, der får rollen som SoMe-guider for elever i indskolingen. Rollen som SoMe-guide kan indebære at støtte elever i indskolingen i at kunne begå sig mere kritisk online og blive mere bevidste om deres digitale medborgerskab. Det kan gøres af flere omgange, hvor SoMe-guiderne selv udvikler oplæg og aktiviteter for indskolingsklasserne.

Det anbefales, at SoMe-guiderne er synlige i skolebestyrelse og elevråd, så der er synlighed omkring deres roller. Desuden bør guiderne have mulighed for jævnlige møder med en vejleder på skolen, som de kan gå til, hvis det brænder på med en konflikt eller et dilemma, der skal vendes.

Bilag 1. Konflikttrappen

Kilde: (<http://skole-foraeldre.dk/artikel/konflikttrappen>, hentet den 07.04.18)

Bilag 2. Case 1: To piger chatter

Sonja Melia

Hej hva laver du?

Ikk nået hva med dig?

Vi er igang med billeder til insta...

Er det til den Challenge fra drengene?

... ups det var den forkerte jeg skrev til 😂😎

q w e r t y u i o p å
a s d f g h j k l æ ø
↑ z x c v b n m ↵
123 🌐 🗣️ Mellemrum Retur

Bilag 3. Case 2: Tweet af Lars Løkke Rasmussen

Kilde: Statsminister Lars Løkke Rasmussen, twitter @larsloekke.

Navne er censureret.

TELIA 23.46 38 %

Tweet

Lars Løkke Rasmussen ✓
@larsloekke

Rystet over, at Søren Papes samlever Josue Medina Vazquez er blevet udsat for en hadforbrydelse. Man skal frit kunne leve sit liv, som man ønsker. Det burde være en selvfølge i 2018. Tanker til Søren og Josue. ❤️

17/05/2018 19.55

22 Retweets 333 likes

[Redacted] · 3t

Svarer @larsloekke og @ [Redacted]

Tjek. Så den der #ghettoplan med udflytningstvung, bopælsbegrænsning qua etnicitet, den er på vej bort nu? #dkpol

Tweet dit svar

TELIA 23.46 38 %

Tweet

[Redacted] · 2t

Svarer @larsloekke

Hvor du fra, at det er en hadforbrydelse? Er der faldet dom?

2 2 9

[Redacted] · 2t

Selvfølgelig er det det. Wake up

1

[Redacted] · 2t

Lad den dømmende magt afgøre, om det er er hadforbrydelse. Statsministeren skal ikke tage stilling til, hvad der er foregået. Det er helt upassende.

1 10

1 svar mere

[Redacted] · 2t

Svarer @larsloekke

Også hvis man finder en ikke vestlig kæreste og ønsker at leve i Danmark?

8

Tweet dit svar

Bilag 4. Case 3: Hvað tænkjer folk om dette?

Kilde: Fedrelandet viktigst, Norsk Facebook-side. Navne er censureret.

●●○○○ vodafone ES 4G 19.47 20 %
facebook.com

1 t · [censureret] ▶ Fedrelandet viktigst

Hva tenker folk om dette?

🤔🤔🤔 102 108 kommentarer

●●○○○ vodafone ES 4G 19.47 20 %
facebook.com

[censureret] Plass til mye sprengstoff der !
for 41 minutter siden · Liker · 1 · Svar · Mer

[censureret] spøkelseskladden på tur.
for 41 minutter siden · Liker · 5 · Svar · Mer
[censureret] har svart · 1 svar

[censureret] Dette er lurebilde, legger dere merke til at det er ingen som sitter der?
for 40 minutter siden · Liker · 7 · Svar · Mer
[censureret] har svart · 2 svar

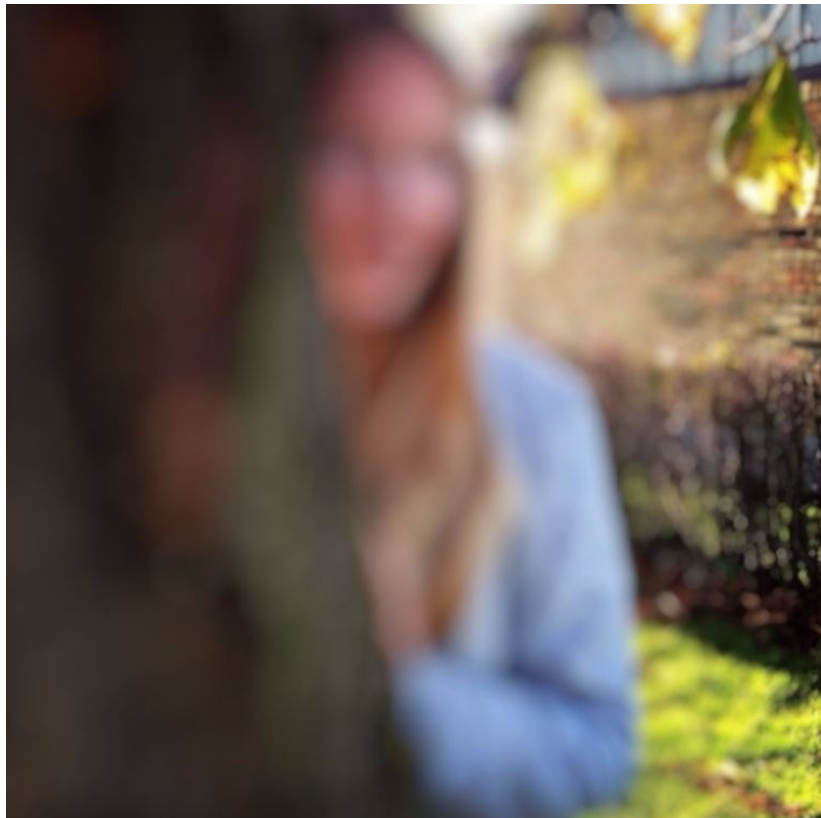
[censureret] Islam er og blir en forbannelse- overalt hvor di oppholdet seg skaper di bråk og værre ting vi ser det alle som vil se... selv di som påstår ant... er fryktelig klar over hva innføring av disse tullingene kan føre til... å prøver beskytte seg selv med å pess oppetter ryggen på disse...disse.... æ har ikke ord 😊
for 39 minutter siden · Liker · Svar · Mer

[censureret] Det er bare Helt På TRYNE!!!
for 39 minutter siden · Liker · Svar · Mer

[censureret] Kvinnliga fångar [censureret]
Se oversettelse

Bilag 5. Case 4: Mobbeprofil på Instagram

Kilde: Profilen hedder en piges navn+hate. Navne er censureret.

Profile picture of a person with a blacked-out name, followed by the name "hate". A "Følg" (Follow) button is visible.

Vær den første, der synes godt om dette. 134 u.

hate Hvorfor så grim? 😊

Nu falder der snart brænde ned 😊

FUCKING RESPEKTLØST

Haha fedt liv. 😊

Hvad fejler du?

hvorfor dog gøre sådan noget?

Det viser bare hvor meget de keder sig. Men sødt i gider bruge tid på at hate om mig. 😊

Ej fuck af! Hn er smuk og skøn så hold jeres/din gede kæft!

Uh forresten! Hvorfor så hjertelos!

@hate find på noget bedre at tage dig til. Det nedern det der

🤍 Tilføj en kommentar ...